ד. על פי זה וועט מען אויך פאַרשטיין וואָס די מצוה פון פורים, וואָס איז מער פון אַלע אַנדערע ענינ׳י פורים פאַרבונדן מיט דעם גאַנצן טאָג פון פורים[14], מיט „ימי״ — איז המוקדם בכתוב, וואָס שטייט גלייך — „משתה״: „חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי״[15], אַז די עבודה פון „סור מרע״ („ארור המן״) „ועשה טוב״ („ברוך מרדכי״) זאָל זיין אין אַן אופן פון „עד דלא ידע״, העכער פאַר טעם ודעת. דער גאַנצער נס פון פורים איז געקומען בזכות המסירת נפש שלמעלה מן השכל, דעריבער דאַרף אויך זיין די עבודה — „עד דלא ידע״. אמונה פשוטה און מסירת נפש שלמעלה מטעם ודעת, און פון דעם נעמט מען מיט אמונה פשוטה אויפן גאַנצן יאָר, אַז אויך די ענינים פון השגה זאָלן זיין געבויט אויפן יסוד פון אמונה: כמ״ש[16] „טוב טעם ודעת למדני כי במצותיך האמנתי״: אויך דער „טוב טעם ודעת״ קומט צוליב דער אמונה, און איז געבויט אויף איר.

(משיחת פורים תשי״ט)

פורים

א. אַז די מגילה דערציילט די תוצאות מיטן סך־הכל פון דעם נס וואָס איז געווען פורים, זאָגט עס די מגילה אין עטלעכע קורצע ווערטער: „ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר״.

זאָגט אויף דעם די גמרא[1]: „אורה זו תורה, שמחה זה יום־טוב, ששון זו מילה, ויקר אלו תפלין״. די[2] פיר זאַכן, זיינען אותות (צייכנס) וועלכע ווייזן אויף דעם פאַרבונד פון אידן מיטן אויבערשטן, און המן הרשע האָט גוזר געווען אַז אידן זאָלן ניט מקיים זיין אָט די פיר זאַכן, ווייל ער האָט ניט געוואָלט און ניט געקענט ליידן וואָס די אידן צייכענען זיך אויס פון אַלע פעלקער, דורך זייער פאַרבונד מיטן אויבערשטן. ווען ס׳איז געשען דער נס פון פורים און מען איז פטור געוואָרן פון המן׳ען מיט זיינע גזירות, איז — „ליהודים היתה אורה זו תורה,

---

(פורים תשי״ט) בארוכה, ומובאה לקמן בשיחה לפורים.

14) י״ל בדרך אפשר, דכיון דסמיך ל„ימי״ הוי ענין „המשתה״ חיוב הנמשך על כל רגע של „ימי״, אלא שבכל רגע מקיים זה ע״י שקיים (או שיקיים) לבסומי בסעודת פורים — ועד״ד דבלקיחת ד׳ מינים פעם אחת, מקיים חיוב הלקיחה שישנו בכל רגע מהיום למ״ד דלכולא יומא אתקצאי, ולא רק למצותו (עיין צפנת פענח להגאון הרגצובי קונ׳ השלמה ע׳ 6). ועד״ד חיוב ת״ת שישנו בכל רגע דהיום, אלא שלימודו פרק א׳ שחרית כו׳ נמשך גם על רגע זה. משא״כ מצות מקרא מגלה וכו׳ י״ל דלא נמשך החיוב, וכשקרא את המגילה פעם בלילה ופעם ביום כבר יצא ידי חובתו. — אפילו החיוב דמתנות לאביונים שכתב הרמב״ם (הל׳ מגילה פ״ב הל׳ יז) שמצוה להרבות בהם, י״ל דאינו מחוייב בזה כל היום. — ועיין ט״ז ר״ס תרצ״ה. מאיסור תענית — שג״ז גלמד מימי משתה — שאסור בו כל היום כולו — אין ראי׳ כ״כ, כיון שזהו דבר הסותר. וק״ל (משיחת פורים תשח״י).

15) מגילה ז, ב. בש״ס שלנו הגירסא מיחייב. אבל במאור קטן על הרי״ף, שער הכוונות בסופו, של״ה פ׳ תצוה ובכל דרושי דא״ח שראיתי הל׳ הוא חייב איניש. וכן הוא ג״כ בא״ח (הובא בב״י סי׳ תרצה), שו״ע או״ח סתרצ״ה ס״ב, סי׳ יעבץ ועוד.

16) תהלים קיט, סו.

1) מגילה טז, ב.

2) חדא״ג מהרש״א שם.

ושמחה זה יום טוב, וששון זו מילה ויקר אלו תפלין".

בשעת מען מאַכט אַן אות, אַ צייכן אין אַ זאַך אויף צו אָפּטיילן איר פון אַ צווייטער זאַך, דאַרף דער „אות" זיין נאָר אין דער זאַך און ניט אין דער צווייטער. אויב דער אות זאָל זיין אין ביידן איז עס דאָן ניט קיין צייכן פון ריכטיגער אויסטיילונג אַז מען זאָל דורך אים דערקענען אַ יסוד־חילוק פון דער זאַך מיט דער צווייטער.

דאָס זעלבע איז בשעת מען רעדט וועגן אַן אות וואָס זאָל אָפּטיילן אידן פון אַלע אַנדערע פעלקער אַ חילוק יסודי ועצמי, דאַרף דאָך דאָס זיין דורך אַזוינע זאַכן וועלכע זיינען דאָ מער ניט ווי ביי אידן. לפועל אָבער זעט מען אַז די אַלע פיר זאַכן — תורה, יום טוב, מילה און תפלין — זיינען פאַראַן אויך ביי אַנדערע פעלקער (כאָטש אין אַן אַנדער אופן).

תורה — אויך גוים אַנערקענען און לערנען אין אַן אופן אַז זיי וויסן דעם גרויסן שכל וואָס ס'איז דאָ אין תורה, ווי עס שטייט[3]: „כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", אַז אויך „לעיני העמים" איז תורה אַ גרויסע חכמה; יום־טוב — אויך גוים האָבן זייערע ימים־טובים פון חירות א.ז.וו.; אַזוי אויך מילה — זיינען דאָ אַ סך גוים וועלכע זיינען זיך מל (צוליבן געזונט); און אַזוי איז אויך בנוגע תפלין — פונקט ווי אידן לייגן תפלין אויף צו ווייזן אַז זיי געהערן צום אויבערשטן (ווי די גמרא ברענגט[4]), אַז דורך הנחת תפלין זעען „כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך"[5], אַזוי פירן זיך אויך פאַרשידענע פעלקער, להבדיל, צו טראָגן אויף זיך אַ געוויסן סימן, בכדי מען זאָל דערקענען צו וועלכער אומה אָדער שבט זיי באַלאַנגען.

איז דאָך ניט פאַרשטאַנדיק: בשעת דער אויבערשטער האָט געוואָלט מאַכן אותות וועלכע זאָלן אָפּטיילן אידן פון אַלע פעלקער, האָט ער דאָך געדאַרפט אויסקלייבן אַזוינע מצוות און ענינים, וואָס אומות העולם האָבן צו זיי קיין שום שייכות ניט, און ניט די אויבנ־דערמאָנטע פיר ענינים, וואָס עפּעס ענלעך צו זיי איז פאַראַן אויך ביי אומות העולם?

ב. די ערקלערונג דערפון איז: ווען דאַרף מען האָבן אַן אות אויף אָפּטיילן איין זאַך פון אַ צווייטער, דוקא בשעת די צוויי האָבן עפּעס אַ פאַרגלייך צווישן זיך; דאַן דאַרף מען האָבן אַ צייכן אויף צו פאַנאַנדערטיילן זיי. אָבער אַז זיי האָבן ניט קיין שום פאַרגלייך צווישן זיך, דאַרף מען קיין אות ניט האָבן.

דאָס הייסט, אַז די אותות וועלכע קומען אָפּטיילן „בין ישראל לעמים", זיינען ניט אויף אָפּצוטיילן די אידישע נשמה פון די נשמות פון אַנדערע פעלקער. וואָרום מצד דער נשמה איז מלכתחילה ניטאָ קיין שום פאַר־גלייך צווישן אַ איד מיט אַ גוי, להבדיל (כמבואר בתניא בתחלתו). די אותות קומען בכדי צו אויסצייכע־נען דעם אידישן גוף פון גופות אומות העולם; אויסערלעך איז דאָך דער גוף ענלעך צו ניט־אידישע גופים, ווייל אויך דער גוף פון אַ אידן איז אַ גשמיות'דיקער, און אויבנ־אויף זעט זיך ניט קיין חילוק פון אַ אידישן גוף און אַ ניט־אידישן. אויף

3) דברים ד, ו.
4) ברכות ו, א.
5) דברים כח, י.

דעם קומען די אותות צו באַוויזן, אַז אויך דער גשמיות'דיקער גוף פון אַ אידן, איז אינגאַנצן אַנדערש פון אַלע אַנדערע גופים — דער אידישער גוף איז — קדוש [6].

און וויבאַלד אַז די אותות קומען צו באַצייכענען די הייליקייט פון אַ אידישן גוף, דערפאַר זיינען אויך זיי אַזעלכע, וואָס אויסערלעך זיינען זיי פאַראַן אויך ביי אומות העולם, און פונדעסטוועגן זיינען זיי ביי אידן אינ־גאַנצן אַנדערש. דאָס באַוויזט אויך, אַז די גשמיות'דיקע טואונגען וואָס זיינען פאַרבונדן מיט אַ אידישן גוף, כאָטש די זעלבע פעולות ווערן געטאָן אויך דורך אומות העולם (אַ איד עסט און להבדיל אַ גוי עסט, אַ איד שלאָפט און להבדיל אַ גוי שלאָפט, אַ איד האַנדלט און להבדיל אַ גוי האַנדלט א. אַ. וו.), אָבער ביי אידן איז דאָס גאָר אַנדערש, ביי אידן זיינען אויך די גשמיות'דיקע זאַכן הייליק, בכל דרכיך דעהו [7].

ווייל, ניט בלויז פאַרמאָגט אַ איד קדושה אין זיך, ווי אַ צוגאָב־זאַך צו זיין מהות, נאָר דער עצם מהות פון אַ אידן איז קדושה. און דעריבער פאַ־דערט זיך פון אַ אידן, אַז אַלע זיינע ענינים (אויך די וועלכע זיינען די זעלבע ווי ביי אומות העולם) זאָלן זיין קדוש.

ג. אויף דעם וואָס די גמרא טייטשט „אורה זו תורה", פרעגט מען, תורה ווערט אַלע מאָל אָנגערופן מיטן נאָמען „אור", לשון זכר, פאַרוואָס שטייט דאָ „אורה", לשון נקבה?

ענטפערט דער אַלטער רבי [8], אַז תורה דאָ מיינט מען תורה שבעל פה, וואָס זי איז מקבל פון תורה שבכתב, און דעריבער שטייט דאָ „אורה" לשון נקבה.

דער אונטערשייד פון תורה שבכתב און תורה שבעל פה איז: תורה שבכתב איז העכער פון אַן ענין פון שכל [9]. אַלע ווייסן, אַז תורה שבכתב האָט דער אויבערשטער גע־געבן צו משה רבינו אויפן באַרג סיני, און זעלבסטפאַרשטענדלעך אַז דער צוגאַנג צו תורה שבכתב איז ניט מיט קיין שכל'דיקע חקירות און פלפולים, נאָר מיט אמונה.

דאַקעגן תורה שבעל פה, איז דאָך איר ענין, צו ערקלערן מיט שכל'דיקע סברות, דאָס וואָס עס שטייט אין קורצן אין תורה שבכתב, און אַזוי אויך צו אַרויסלערנען דינים וועלכע שטייען ניט אין תורה שבכתב בפירוש, דורך פאַרגלייכן און ברענגען שכל'דיקע ראיות: אַז וויבאַלד אין תורה שבכתב שטייט דער דין אַזוי און אַזוי, איז דערפון פאַרשטאַנדיק אַז אויך ביי אַן אַנדער פאַל דאַרף זיין דער זעלבער דין (היקש, קל וחומר, א. ד. ג.).

קומט דאָך אויס, אַז תורה שבעל פה איז אַן ענין וואָס איז אָפּגעגעבן גע־וואָרן צו שכל, און פונדעסטוועגן איז דער צוגאַנג פון אידן אויך צו תורה שבעל פה — מיט אמונה; און מען פסק'נט ניט ווי עס קומט אויס אין איגענעם שכל, אפילו ווען עס זיינען

---

6) תניא פמ"ט. ואדרבה, בגוף הישראלי יש יתרון על הנשמה, שבו דוקא הוא בחירת העצמות. וראה בארוכה שיחת שמח"ת תרס"ט (תורת שלום ע' 120 ואילך).

7) משלי ג, ו. ונתבאר לעיל ס' תרומה.

8) ראה ד"ה ליהודים היתה אורה (ברשימות הצ"צ למג"א. וראה ד"ה זה בביכל דשנת תקס"ג־סד (מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' סב) ובשערי אורה ד"ה וקבל פל"ד — דפי' באו"א).

9) ראה לקו"ת ויקרא ה, ב.

צו אים דאַ פאַרשידענע שטאַרקע ראיות, אויב נאָר ס'איז דאָ אַ סתירה צו דעם פון די פוסקים ראשונים ואחרונים, וואָס זייער פסק הלכה איז אָנגענומען געוואָרן בתפוצות ישראל. — ביז אפילו בזמן המשנה באַ תנאים איז דער פסק דין: אם הלכה היא נקבל (כאָטש אפילו אַז) לדין יש תשובה [10].

קען מען דאָך טענה'ן: ס'טייטש? וואָלט זיך עס געהאַנדלט וועגן אַן ענין פון תורה שבכתב, איז דאָס ניט אי־בערגעגעבן געוואָרן צו שכל; וויבאַלד אָבער אַז אין תורה שבכתב שטייט ניט דער דין בפירוש, נאָר ס'איז אַן ענין פון תורה שבעל פה, וואָס איז איבער־געגעבן געוואָרן צום שכל, און די פוסקים וועלכע האָבן אָפּגעפּסק'נט דעם דין מיט אַ דור פריער, האָבן זיי דאָך, לכאורה, אַזוי געפּסק'נט נאָר ווייל זיי האָבן געהאַט אויף אים שכל־דיקע ראיות, איז וויבאַלד אַז ביי אים, אין זיין שכל, קומט אויס אַנדערש — איז וואָס האָט ער זיך צו רעכענען מיט זייער פסק?

איז דער ענטפער אויף דעם, אַז דער צוגאַנג פון אידן אויך צו תורה שבעל פה איז — אמונה און יראת שמים, ווי די חז"ל זאָגן [11]: „כל שיראת חטאו קודמת להכמתו חכמתו מתקיימת". אַ וודאי דאַרף טאַקע און מוז זיין „חכמתו", דאָס איז דאָך די זאַך פון תורה שבעל פה, חכמה און שכל, אָבער ווען איז „חכמתו מתקיימת", ווען קען די חכמה האָבן אַ קיום — בשעת אַז „יראת חטאו קודמת לחכמתו", ווען זיין יראת חטא איז ביי אים פריער און אַ הקדמה צו דער חכמה.

דאָס איז געווען דער אונטערשייד אויך צווישן די צדוקים און די פרו־שים. בנוגע תורה שבכתב האָבן די צדוקים ניט געקריגט; דאָס האָבן אויך זיי פאַרשטאַנען, אַז תורה שבכתב מוז מען אָננעמען — צי שכל וויל צי ניט. זי איז געגעבן געוואָרן צו משה מסיני. אויף וואָס האָבן זיי געקריגט — אויף תורה שבעל פה. וויבאַלד אַז זי איז אַן ענין פון שכל — האָבן זיי גע'טענה'ט — קענען זיי אַליין אויס־טייטשן ווי זיי פאַרשטייען, און זיי דאַרפן זיך ניט רעכענען מיט קבלת חז"ל. דער צוגאַנג פון די פרושים איז אָבער, אַז פונקט ווי דער אויבערשטער האָט געגעבן צו משה רבינו תורה שבכתב, אַזוי האָט ער אים בשעת מע־שה [12] געגעבן אויך תורה שבעל פה; דער אונטערשייד איז נאָר, אַז די האָט ער אים געגעבן בכתב און די האָט ער אים געגעבן בעל פה; תורה שבכתב איז ניט אָנגעטאָן אין שכל און תורה שבעל פה איז יע אָנגעטאָן אין שכל, ס'איז אָבער מער ניט וואָס תורה שבעל פה איז געקומען אין אַ לבוש פון שכל, זי איז אָבער די זעלבע תורה, וועלכע קומט פון דעם אויבערשטן, וואָס ער איז העכער פון שכל, און דער צוגאַנג, אויך צו איר, דאַרף זיין — אמונה.

און דאָס, דוקא תורה שבעל פה (אורה, לשון נקבה), איז דער „אות" וואָס שיידט אָפּ אידן פון אומות העו־לם [13]: אַפילו אין תורה שבעל פה, וואָס איז אָנגעטאָן אין שכל, הערט זיך אָן ביי אידן קדושה און הייליקייט; אויך אין דעם איז ביי זיי דער עיקר

10) יבמות עו, ב.

11) אבות פ"ג, מ"ט.

12) כל המצות שניתנו לו למשה בסיני בפירושן ניתנו (הקדמת הרמב"ם ליד החזקה).

13) ראה שמו"ר ר"פ מז: זו המשנה והתלמוד שהם מבדילים בין ישראל לבין העובדי כוכבים.

— אמונה, וואס איז העכער פון שכל.

ד. די זעלבע זאך איז אויך בנוגע דעם צווייטן אות, „שמחה זה יום טוב". ווי געזאגט פריער, האבן אויך גוים זייערע ימים טובים, און דאך איז עס ביי אידן אינגאנצן אנדערש; ביי אידן איז דער יום טוב — קדושה.

ווען עס קומט שמחה זה יום טוב קלייבט מען זיך צוזאמען און מען איז זיך משמח, מען עסט בשר און מען טרינקט יין א. ז. וו., וואס דאס זיינען ניט קיין רוחניות'דיקע זאכן. אבער דא זעט זיך דער אונטערשייד צווישן אידן און ניט-אידן, להבדיל: ביי ניט-אידן ברענגען די זאכן צו הוללות וכו'. אבער ביי אידן איז דער יום טוב אינגאנצן אנדערש[14]. אויך זיי זיינען זיך דאן משמח און טרינקען וכו', אבער דאס ברענגט זיי ניט צו קיין הוללות ח"ו, נאר אדרבה, דאס ברענגט זיי צו מער יראת שמים; און אפילו ביי שמחת פורים, ווען ס'איז א מצוה צו טרינקען „עד דלא ידע"[15], איז די שמחה מוסיף יראת שמים און קדושה, און אויך ווען דער איד האלט שוין ביי „עד דלא ידע", דערהערט ער אויך דאן (כאטש ניט דורך שכל), אז ארור המן" און „ברוך מרדכי" (ווי ווייטער ערקלערט).

ה. דאס זעלבע איז אויך בנוגע „ששון זו מילה". אויך געוויסע גוים זיינען זיך מל, אבער ביי אידן איז מילה אינגאנצן אויף אן אנדער אופן. אז „ששון זו מילה", ברענגט די גמרא א ראי' פון דעם פסוק „שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב" (איך פריי זיך אויף דיין אנזאג ווי דער וואס געפינט א סך רויב), וואס דוד המלך האט עס געזאגט וועגן מצות מילה. זעט מען דערפון צוויי זאכן: א) אז ביי מילה איז דא א ספעציעלע פרייד, „ששון" („ששון" באדייט א גרעסערע פרייד ווי „שמחה")[16], ב) און אז מצות מילה איז ווי ווען מען נעמט צו א סך רויב פון א שונא.

וואס איז אזוי גרויס די פרייד ספעציעל ביי מצות מילה, און ווער איז עס דער שונא פון וועמען מען נעמט צו שלל רב דורך מצות מילה? ווערט מען עס פארשטיין פון דעם וואס דער רמב"ם זאגט[17], אז מילה שוואכט אפ ביים גימול די תאוות פון עולם הזה.

עולם הזה מיט זיינע פילע תענוגים און תאוות ווערט אנגערופן „עולם הקליפות"[18], וואס דאס איז דער גרעסטער שונא פון א אידן. און בשעת א איד שוואכט אפ די תאוות פון עולם הזה, און נאך מער, ער נעמט די אלע פארגעניגנס פון עולם הזה און נוצט זיי אויס אין קדושה (ווי עס שטייט[19]: „כל חלב לה'", דאס פעטסטע און דאס בעסטע פון יעדער זאך דארף מען אפגעבן צום אויבערשטן), נעמט ער דערמיט אוועק א סך, פון דעם בעסטן, רויב פון שונא, און ער גיט עס אוועק צו קדושה, און דערפאר פרייט זיך א איד מיט א שמחה גדולה.

און אין דעם באשטייט דער אונטער-

14) עד"ז ראה שבלי הלקט ערוגה שני' הל' קכ"ו בשם רש"י. ספר המנהיג הלכות שבת ס, בשם מדרש תהלים. ועוד. הובא בשו"ע אדמוה"ז סי' רצב, ס"ג.

15) מגילה ז, ב. שו"ע או"ח סי' תרצ"ה, ס"ב.

16) ולכן בשמחת ביה"ש — שמחה גדולה ביותר — נאמר ושאבתם מים בששון. ועיין סוכה מח, ב.

17) מו"נ ח"ג פל"ה ופמ"ט.

18) תניא פ"ו, בשם הע"ח שער מ"ב סוף פ"ד.

19) ויקרא ג, טז. ראה לעיל ע' משפטים.

שייד צווישן מילה ביי אידן און מילה ביי גוים, להבדיל. דער ענין פון מילה ביי אַ גוי פאַרשאַפט אים בלויז צער און ווייטיק; ער האָט דערפון אַ ווייטיק אין גשמיות, ובפרט נאָך אַז דורך דעם ווערן שוואַכער זיינע תאוות — איז דאָך דאָס פאַר אים אַ באַזונדער ווייטיק און צער, ווייל די פאַרגעניגנס און תאוות גיבן דאָך עם אַ געשמאַק אין עולם הזה, אין זיין לעבן. און בשעת מען נעמט זיי ביי אים צו, איז עס פאַר אים דער גרעסטער צער. זיי זיינען זיך מל, מער ניט בלית ברירה, בכדי צו פאַרהיטן זיך פון נאָך אַ גרעסערן צער. דאַקעגן ביי אַ אידן, איז מילה פאַרשאַפט אים אדרבה „שש אנכי", ער פרייט זיך דערמיט. דאָס וואָס ער שיידט זיך אָפּ פון תענוגי עולם הזה איז גאָר ביי אים אַ שמחה, ווייל דער פנימיות'דיקער מהות פון אַ אידן איז ניט דער געשמאַק פון עולם הזה נאָר, להבדיל, דער געשמאַק אין ג־טלעכ־קייט: עולם הזה, חומר — חמור איז שונאך זיין שונא, און דאָס באַרויבן זיין שונא, פאַרשאַפט דעם אידן די גרעסטע שמחה.

ה. אַזוי איז עס אויך בנוגע „ויקר אלו תפלין". ווי געזאָגט פריער, איז תפלין אַ צייכן פאַר דעם וואָס טראָגט זיי, אַז ער געהערט צום אויבערשטן: „וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך". כאָטש אַז אויך ביי אומות העו־לם זיינען פאַראַן פאַרשידענע סימבאָלן וואָס ווייזן צו וועלכן עם ושבט זיי געהערן, איז אָבער ביי אידן דאָס איינגאַנצן אין אַן אַנדער אופן.

תפילין אַנטהאַלטן: פרשיות, בתים און רצועות, און זיי אַלע זיינען געמאַכט געוואָרן מעור (פון דער פעל פון אַ בהמה: די תפלין לייגט מען אויף דער לינקער האַנט און אויפן קאָפּ, און דורך דעם איז מען משעבד די האַרץ און די קאָפּ, זיי ווערן אַ „כלי" צו די תפלין.

אין פלוג, וואָס פאַר אַן אָרט האָט עס אין שכל, אַז אַ מענטש, אַ בר דעת, זאָל אַרומרינגלען זיין קאָפּ מיט אַ רצועה פון אַ בהמה און משעבד זיין זיין מוח ולב צו אַ בהמה'שער פעל פון די בתים ופרשיות? אלא וואָס — אויף דעם עור הפרשיות איז אָנ־געשריבן שמע, והי' אם שמוע, קדש, והי' כי יביאך? איז דאָך דאָס זעל־בע „אָנגעשריבן" אין זיין מוח ולב (לפחות ווען ער לייגט תפילין, וועלכע זיינען אָסור בהיסח הדעת) — און דער אונטערשייד איז נאָר וואָס בתפילין איז דאָס אויף עור בהמה.

וואָלט זיך עס נאָך געהאַנדלט וועגן אַ קליין קינד, וואָס האָט קיין שכל ניט, וואָלט דאַן די קשיא ניט געווען אַזוי גרויס. איז אָבער דער דין, אַז אַ קטן איז גאָר פּטור פון תפילין, און ערשט ווען מ'ווערט אַלט דרייצן יאָר, מען ווערט אַ בר דעת — דוקא דאַן ליגט אויף עם [20]) אַ חיוב אויף צו משעבד זיין זיך צו די תפלין וואָס זיינען גע־מאַכט פון עור בהמה; אין דער בהמה גופא פון איר פעל, וואָס איז די נידע־ריקסטע און גרעבסטע זאַך פון דער בהמה און דוקא — שחורות (היפך פון — ונאוה)?

נאָר וויבאַלד אַז אין די תפלין איז אָנגעשריבן: „שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד" א.ז.וו. איז ער זיך דערצו משעבד, זיין מוח ולב מיט דאָס אויפ־געשריבענע דאָרט, וואָרום כן צוה המלך.

---

20) משא"כ אביו — מחנכו משיודע לשמור תפליו (שו"ע רבנו הזקן או"ח סו"ס לז).

און דאָס איז דער חילוק צווישן די אותות ביי גוים ביז, להבדיל, תפלין. די סימבאָלן פון ניט־אידן — שטאָל־צירט מיט זיי דער מענטש און ער איז זיך מיט זיי מתפאר אויב ער הערט אין זיי אַן אַ הויכקייט און אַן איידלקייט, ער זעט יופי וכו׳. דאַקעגן דאָס וואָס אַ איד איז זיך מתפאר מיט תפלין, איז דוקא בשעת עס איז אַן עור של בהמה און שחורות דוקא. דאַרטן ווערט אויפ־געשריבן און אויפגענומען מיט מסירת נפש: „שמע ישראל ה׳ אלקינו ה׳ אחד״.

ז. ווי געזאָגט פריער, זיינען די פיר זאַכן — תורה, יום־טוב, מילה און תפלין — די אותות וועלכע צייכענען אויס און טיילן אָפּ אויך דעם אידישן גוף פון אַלע אַנדערע גופים. און דערי־בער האָט המן הרשע אַזוי שטאַרק זיך געשטעלט קעגן זיי. עס האָט המן׳ען ניט אַזוי פיל געאַרט, וואָס אַ איד איז הייליק בשעת ער טוט זיינע ענינים רוחניים, ענינים פון נשמה. בשעת אָבער עס קומט צו „גשמיות׳דיקע״ (ווי די אויבנדערמאָנטע פיר) זאַכן, וועלכע זיינען שייך צום גוף, אין אַזעלכע עני־נים — האָט המן גע׳טענה׳ט — זונדער זיך ניט אָפּ, זיי גלייך צום גוי ח״ו [21].

פון דער גזירה, וואָס המן הרשע האָט גוזר געווען צו מבטל זיין די „אותות״, — די קדושה וואָס איז דאָ ביי אידן אויך אין די זאַכן אין וועלכע זיי זיינען אויסערלעך גלייך מיט ניט־אידן, — דערפון איז אַרויסגעקומען די גזירה אויף צו צעשטערן ר״ל אפילו די עני־נים פון אידישקייט וועלכע זיינען אויך בחיצוניות אַנדערש פון ניט־אידן, ביז ס׳איז געקומען די גזירה — היל״ת — „להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים״.

ווייל, ווי געזאָגט פריער: דער עצם מהות פון אַ אידן איז קדושה, און דעריבער, בשעת מען וויל אָפּטיילן אים פון קדושה (כאָטש מען איז מסכים אַז אין געוויסע זמנים, געוויסע ענינים זאָלן יאָ זיין הייליק ביי אים), נעמט מען פון אים צו זיין גאַנצן מהות.

דעריבער, בשעת מען איז פטור געוואָרן פון המן׳ען מיט זיינע גזירות, האָט מען מתקן געווען דעם יום טוב [22] פורים, וואָס דאָס איז

---

21) שייכות ההתנגדות ע״ז להמן האגגי, קליפת עמלק, דוקא: קליפת עמלק היא הקרירות דשכל המנגד להעבודה דקבלת עול שלמעלה מטעם ודעת (ראה לעיל פ׳ זכור הערה 12), והשכל, עם היות שהוא עצמו מכריח שישנם ענינים שלמעלה מהשגתו, שלכן מסכים הוא על עניני קדושה (והבדלה) למעלה מהשכל, בכל זה, הוא מגביל, שהקדושה תהי׳ רק בעניני הנשמה, ענינים רוחניים, אבל לא בעניני הגוף. השכל הוא כח פרטי באדם ולא האדם עצמו, ולזאת כאשר הקדושה היא רק מצד השכל, איננה מתפשטת בכל עניני האדם, עד לעניניו הגופניים שלמטה מן השכל. והעבודה של בכל דרכיך דעהו הוא לפי שאיש הישראלי קדוש בעצם מהותו (כנ״ל סוף ס״ב). — וזהו ג״כ מה שהמן הפיל פור הוא הגורל, כי גורל ענינו למעלה מן השכל; למעלה מהשתלשלות, ומחשבת המן היתה שהיתרון דישראל על או״ה הוא רק מצד עניני השתלשלות; כחות הגלויים, אבל לא יתרון במה שלמעלה מהשתלשלות. וזה הי׳ הנס דפורים, גילוי היתרון דישראל גם בבחי׳ הגורל שלמעלה מהשתל׳ (שלכן נקרא היו״ט בשם פורים), ויתרון זה מתבטא בהבדלתם מאו״ה גם בעניניהם הגופניים (שזהו ג״כ מה שהנס דפורים נתלבש בענינים טבעיים) שלמטה מהשתל׳ הקשורים בבחי׳ שלמעלה מהשתל׳. וכנ״ל (הערה 6), שבעניני הגוף דוקא מתבטאת בחירת העצמות.

22) דגם (חנוכה ו) פורים מיקרי יו״ט — אף דאיסור מלאכה דיו״ט לא קיבלו עליהו (מגילה ה, ב). — ראה ג״כ לקו״ת

אַ טאָג אין וועלכן מען פּראַוועט אַ גשמיות׳דיקע סעודה, מיט עסן און טרינקען, ביז צו „לבסומי כו׳ עד דלא ידע״[23], און בשעת מעשה, אין דעם „לא ידע״, איז ביי דעם אידן אָפּגעלייגט, אַז „ארור המן״ און „ברוך מרדכי״, די ענינים פון רע (המן) זיינען ביי אים „ארור״, אָפּגעפּרעגט, און די ענינים פון טוב (מרדכי) זיינען ביי אים „ברוך״. ווארום וויבאַלד אַז זיין פאַרבונד מיטן אויבערשטן איז ניט קיין דבר נוסף אין אים, נאָר דאָס איז זיין גאַנצער מהות, דערפאַר דערהערט ער — ניט נאָר מצד ידיעה און שכל נאָר אפילו בשעת אַז „לא ידע״ — מצד זיין מהות, אַז „ארור המן״ און „ברוך מרדכי״.

(משיחות פורים תשי״ט)

תשא

א. אויף דעם פסוק: „זה יתנו וגו׳ מחצית השקל״, שטייט אין ירושלמי און אין מדרש[1]: „כמין מטבע של אש הוציא הקדוש ברוך הוא מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר לו וכו׳ כזה יתנו״ (ווי אַ מין מטבע פון פייער האָט דער אויבערשטער אַרויס־גענומען פון אונטערן כסא הכבוד און די מטבע באַוויזן צו משה׳ן און אים געזאָגט: אַזאַ מטבע ווי די, זאָלן אידן געבן פאַר מחצית השקל). און תוספות[2] איז מבאר, אַז דאָס וואָס דער אויבערשטער האָט משה׳ן באַוויזן אַ „מטבע של אש״, איז עס ניט ווייל ס׳איז אים געווען שווער צו פאַרשטיין וואָס עס מיינט מחצית השקל, נאָר ער האָט זיך געוואונדערט: ווי אַזוי קען דער מענטש געבן „כופר״, אויסלייזונג (דורך מחצית השקל) פאַר זיין נפש? ווי דער מדרש זאָגט דאָרטן: מי יוכל ליתן כופר נפשו, „עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו״[3] ועדיין אינו מגיע וכו׳ (אַז אַלץ וואָס אַ מענטש פאַרמאָגט גיט ער אַוועק פאַרן נפש — און ס׳איז נאָך אַלץ ניט גענוג). אַלס ענטפער אויף דעם האָט אים דער אויבערשטער געוויזן אַ „מטבע של אש״.

הגם אַז דער ענין פון קרבנות — וואָס זיי זיינען דאָך אויך אַ כפרה אויף חטאים — איז געזאָגט געוואָרן נאָך פאַר דעם ציווי פון מחצית השקל: באַלד נאָך מתן תורה שטייט שוין[4] „וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך״, און פונדעסטוועגן איז ביי משה רבינו ניט געווען קיין וואונדער ווי אַזוי זיי קענען זיין אַ כפרה; ערשט ביים אָנזאָג פון מחצית השקל האָט זיך משה רבינו געוואונדערט, ווי קען דאָס זיין אַ כופר נפש. איז דער ביאור אין דעם: מחצית השקל איז געווען אַ כפרה אויפן חטא העגל[5], וואָס איז געווען אַ חטא פון

דברים (נח, א). ולהעיר ממרז״ל כל המועדים יהיו בטלין וימי הפורים לא כו׳ (מדרש משלי פ״ט). ואפילו ט׳ באב נק׳ יו״ט (סוף תענית).

23) ולהיות שבמצוה זו מתבטא ענין הפורים, לכן י״ל דחיובה הוא במשך כל היום. ראה לעיל פ׳ זכור הערה 14.

1) שקלים פ״א, ה״ד. במדב״ר פי״ב, ג. ועוד. הובא ברש״י שמות ל, יג.

2) ד״ה זאת החי׳ חולין מב, א.

3) איוב ב, ד.

4) שמות כ, כא.

5) שקלים פ״ב, ה״ג. תנחומא תשא י.